

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

за результатами проведення
загальнонаціонального
репрезентативного опитування
методом телефонного інтерв'ю (САТІ)

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

Зміст

Передумови та контекст дослідження.....	3
Методологія.....	4
1. Національна пам'ять.....	5–20
1.1. Актуальність історичного дискурсу в сучасному воєнізованому суспільстві.....	5–10
1.2. Характеристика запиту українців щодо отримання інформації про минуле.....	14–20
2. Специфіка сприйняття українцями комеморативних практик.....	21–30
2.1. Ставлення українців до комеморативних практик, які стосуються періоду до проголошення незалежності України, у контексті проведення політик декомунізації та деколонізації.....	21–27
2.2. Практики комеморації в контексті російсько-української Війни.....	28–30
3. Ставлення українців до діяльності Українського інституту національної пам'яті.....	31–34
Загальні висновки.....	35–36

Передумови та контекст дослідження

Національна пам'ять є багатоаспектним, різностороннім і гнучким суспільним феноменом, її дослідження в сучасній Україні набуває нових рис, адже вплив російсько-української війни змушує науковців шукати пояснення як єдності, так і дезінтеграції українців у їхніх поглядах на спільне історичне минуле. Саме національна пам'ять указує українцям на шлях пошуку ідентичності, містить у собі культурну, ідеологічну, соціальну та матеріальну спадщину минулих поколінь.

Дослідження національної пам'яті в контексті **проблеми національної ідентичності** є надзвичайно актуальним з огляду на гостру проблему інтеграції українців у єдину націю на основі спільних цінностей, ідеалів, принципів, орієнтацій в умовах реальних зовнішніх загроз територіальній цілісності України. Саме на цьому наголошував відомий британський і канадський політолог українського походження Т. Кузьо:

«Немає пам'яті – немає ідентичності, немає ідентичності – немає нації».

З початком російсько-української війни розуміння та вивчення феномена національної пам'яті стало гіперактуальним завданням, тому що **основною функцією національної пам'яті** для сучасного суспільства є її використання як:

1. критерію для оцінки конкретних подій;
2. шаблону (матриці, схеми, ментальної карти) для суспільної орієнтації особи;
3. зразка бажаної / небажаної поведінки;
4. стимулу для повторення такої поведінки чи утримання від неї в конкретній сьогоденній ситуації (функції ідентифікації, дидактична, компенсаторна, мотиваційна, орієнтації, регуляції, стабілізації, уніфікації).

Методологія

Ураховуючи вищезазначені важливі аспекти специфіки національної пам'яті в умовах воєнізованого українського суспільства, компанія «Оперативна соціологія» на замовлення Українського інституту національної пам'яті з 2023 року проводить соціологічне дослідження з метою з'ясування рівня обізнаності громадян України щодо історії країни, а також їхнього ставлення до подій і постатей історії України та державної політики у сфері відновлення і збереження національної пам'яті.

У межах реалізації соціологічного дослідження у 2024 році було проведено загальнонаціональне репрезентативне опитування методом телефонного інтерв'ю (CATI).

Географія дослідження: вся Україна (окрім тимчасово неконтрольованої території України).

Вибіркова сукупність кількісного дослідження є репрезентативною для дорослого населення України (віком від 18 років) за основними соціально-демографічними характеристиками (статтю, віком, типом населеного пункту) і регіональним розподілом. Було опитано 2 004 респонденти, похибка вибірки становить:

для показників, близьких до 50%: 2,2% (2,19%);

для показників, близьких до 25% та 75%: 1,9% (1,89%);

для показників, близьких до 5% та 95%: 1% (0,95%);

для показників, близьких до 1% та 99%: 0,4% (0,44%) .

Результати дослідження описані в рамках їхнього розподілу на три змістові блоки:

1. Національна пам'ять.
2. Специфіка сприйняття українцями комеморативних практик.
3. Ставлення українців до діяльності Українського інституту національної пам'яті.

1. Національна пам'ять

1.1. Актуальність історичного дискурсу в сучасному воєнізованому суспільстві

Фіксуємо зміни, які полягають у зменшенні показника загальної зацікавленості своєю історією серед українців у 2024 році на **12,5%**, але збільшення показника зацікавленості українців окремими фактами та подіями – на **8,6%**. Це може свідчити про певне фокусування саме на важливих періодах, подіях і історичних постатях, які вони маркували у власній свідомості як важливі, впливові, значимі, цікаві.

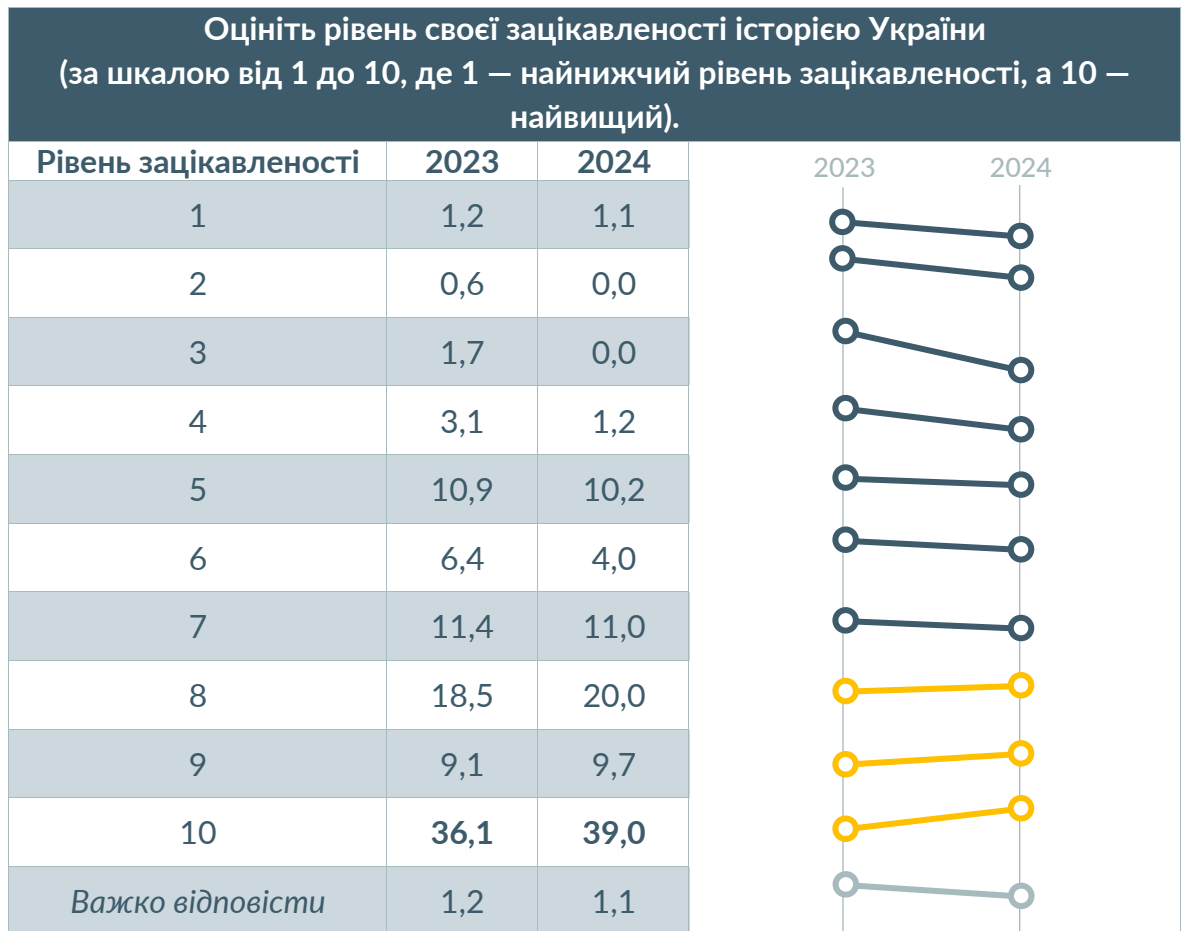
Таблиця 1

Яким чином змінився ваш інтерес до історії України за останній рік? (Оберіть один варіант відповіді) % від респондентів			
	2023	2024	
Значно збільшився (почав / почала уважніше вивчати історію)	44,7	32,2	
Не змінився	27,8	31,1	
Частково збільшився (привернули увагу декілька фактів, подій тощо)	21,3	29,9	
Частково знизився	2,2	2,8	
Повністю перестав / перестала цікавитись історією	1,1	1,6	
Важко відповісти	1,7	1,0	
Не хочу відповідати	0,1	1,0	

Разом із тим спостерігаємо стабільні показники високої оцінки рівня зацікавленості історією серед українців у 2023–2024 роках. Максимально оцінили рівень своєї зацікавленості у 2023 році – **36,1%** респондентів, у 2024 році – **39%**. Це свідчить про актуальність національного історичного дискурсу в українському сьогоденні.

Таблиця 2

Фіксуємо негативну динаміку в річному розрізі серед представників молодших вікових груп (18–24 та 25–34 роки) щодо максимальної позначки оцінки своєї зацікавленості історією України – з різницею в **11,9%** та **8%** відповідно, що робить доцільним надання рекомендації **зосередити акценти в просвітницькій роботі на молоді**.

Таблиця 3

Оцініть рівень своєї зацікавленості історією України (за шкалою від 1 до 10, де 1 – найнижчий рівень зацікавленості, а 10 – найвищий).						
У розрізі віку респондентів. % від респондентів						
Вік	18–24	25–34	35–49	50–59	60+	Всього
2023 рік						
1	1,4	0,7	0,8	1,8	1,1	1,2
2	0,0	1,3	0,6	0,3	0,6	0,6
3	2,1	3,0	2,5	0,3	1,3	1,7
4	2,7	3,0	4,2	3,0	2,8	3,1
5	13,0	11,3	11,6	12,5	8,7	10,9
6	6,8	5,7	7,6	6,5	5,8	6,4
7	18,5	18,7	10,5	8,3	7,9	11,4
8	22,6	19,3	18,3	18,1	17,2	18,5
9	9,6	7,7	11,3	7,4	8,7	9,1
10	23,3	29,3	32,1	40,9	43,2	36,1
Важко відповісти	0,0	0,0	0,4	0,9	2,6	1,2
2024 рік						
1	1,9	1,7	1,1	1,4	0,7	1,1
2	0,0	0,0	0,8	0,6	0,3	0,4
3	0,0	0,8	0,8	1,1	1,0	0,9
4	5,7	2,1	1,0	0,9	0,7	1,2
5	11,4	7,9	9,9	9,2	11,7	10,2
6	8,6	6,7	3,0	3,2	4,1	4,1
7	23,8	19,2	12,2	9,5	6,3	11,1
8	23,8	28,9	22,7	20,3	16,3	20,8
9	13,3	11,3	11,0	8,0	8,4	9,7
10	11,4	21,3	36,5	45,0	48,5	39,0
Важко відповісти	0,0	0,0	1,1	0,9	1,9	1,1

Прослідковуємо тенденцію зростання національної свідомості. Наші припущення підтверджуємо фактом зміни одного з елементів національного світогляду – погіршенням оцінки ставлення до постатей, що були представниками російського державотворення та культури, і покращенням оцінки ставлення до українських політичних та культурних діячів (Таблиця 4).

Найвищий рівень негативної динаміки фіксуємо стосовно оцінки ставлення до Олександра Пушкіна та Катерини II – рівень повністю негативного ставлення підвищився на 19% і 17,3% відповідно (Таблиця 4).

Таблиця 4

Охарактеризуйте, будь ласка, своє ставлення до таких історичних постатей. (Оцініть від 1 до 5, де 1 – повністю негативно, 5 – повністю позитивно. Потрібно зробити позначку в кожному рядку) % від респондентів				
2023 рік				
	 Катерина II	 Григорій Потьомкін	 Олександр Пушкін	 Михайло Булгаков
Повністю негативне	42,1	34,8	18,3	15,2
Скоріше негативне	13,3	12,0	10,3	9,6
У чомусь негативне, у чомусь позитивне	20,5	17,1	28,1	24,9
Скоріше позитивне	5,8	6,5	17,1	17,2
Повністю позитивне	4,6	4,5	19,6	19,1
Не знаю такого / такої	2,5	10,1	0,9	3,8
Важко відповісти	10,6	14,5	5,0	9,6
Не хочу відповідати	0,6	0,6	0,6	0,5

2024 рік				
	Катерина II	Григорій Потьомкін	Олександр Пушкін	Михайло Булгаков
Повністю негативне	59,4	48,9	37,3	25,5
Скоріше негативне	13,4	15,3	18,4	17,0
У чомусь негативне, у чомусь позитивне	14,2	12,5	20,3	24,0
Скоріше позитивне	3,7	4,7	8,6	14,1
Повністю позитивне	4,3	3,9	11,4	12,4
Не знаю такого / такої	1,6	8,8	2,0	3,6
Важко відповісти	3,3	5,6	2,1	3,2
Не хочу відповідати	0,0	0,0	0,1	0,0

Цікавою особливістю є й те, що в розрізі відповідей респондентів у 2023 році була помічена різниця в оцінці російських постатей у залежності від політичної та владної ангажованості. Вищий рівень лояльності спостерігався саме в оцінці ставлення до діячів російської культури.

Серед відповідей респондентів у розрізі 2024 року такої вагомої різниці ми вже не спостерігаємо, що ще раз підтверджує наше припущення стосовно **тенденції зростання рівня національної свідомості українців**.

У продовження підтвердження нашого припущення стосовно **тенденції зростання національної свідомості** фіксуємо і зростання рівня позитивної оцінки українських діячів, що відстоювали українську національну ідею.

Як бачимо в *Таблиці 5*, рівень повністю позитивного ставлення до постатей Симона Петлюри та Степана Бандери підвищився на **9%** та **10,1%** відповідно.

Таблиця 5

Охарактеризуйте, будь ласка, своє ставлення до таких історичних постатей.

(Оцініть від 1 до 5, де 1 — повністю негативно, 5 — повністю позитивно. Потрібно зробити позначку в кожному рядку)

% від респондентів

2023 рік

	 Симон Петлюра	 Степан Бандера	 Павло Тичина
Повністю негативне	7,9	6,4	1,9%
Скоріше негативне	5,1	3,3	2,1%
У чомусь негативне, у чомусь позитивне	20,5	13,1	14,0%
Скоріше позитивне	23,1	22,1	22,4%
Повністю позитивне	22,5	47,0	51,1%
Не знаю такого / такої	5,9	1,1	2,6%
Важко відповісти	14,6	6,2	5,0%
Не хочу відповідати	0,5	0,8	0,8%
2024 рік			
	Симон Петлюра	Степан Бандера	Павло Тичина
Повністю негативне	5,7	4,8	2,0%
Скоріше негативне	6,1	3,4	3,2%
У чомусь негативне, у чомусь позитивне	20,1	10,7	13,3%
Скоріше позитивне	27,9	21,5	30,7%
Повністю позитивне	31,5	57,1	46,8%
Не знаю такого / такої	3,8	0,9	2,1%
Важко відповісти	4,8	1,5	2,0%
Не хочу відповідати	0,0	0,1	0,1%

Разом із тим потрібно зазначити, що перелік постатей для оцінки ставлення в дослідженні, проведеному у 2024 році, був ширший. **Найбільш позитивне ставлення українців фіксуємо до В'ячеслава Чорновола та Михайла Грушевського – 71,6% та 65,9% відповідно.** Тобто найкраще ставлення українців фіксуємо до найяскравіших представників захисників і трансляторів національної ідеї.

Таблиця 6

Охарактеризуйте, будь ласка, своє ставлення до таких історичних постатей. (Оцініть від 1 до 5, де 1 – повністю негативно, 5 – повністю позитивно. Потрібно зробити позначку в кожному рядку) % від респондентів								
2024 рік								
	 Іван Мазепа	 Богдан Хмельницький	 Михайло Грушевський	 Свген Коновалець	 Микола Ватутін	 Іван Кожедуб	 В'ячеслав Чорновіл	 Леонід Кравчук
Повністю негативне	1,7	0,5	0,9	1,8	23,1	2,9	1,2	14,0
Скоріше негативне	1,5	1,6	1,4	1,9	13,7	5,3	1,6	17,3
У чомусь негативне, у чомусь позитивне	12,4	10,7	6,8	9,3	16,0	16,0	5,9	35,1
Скоріше позитивне	27,0	26,9	20,1	15,1	8,2	22,8	14,3	20,6
Повністю позитивне	53,7	59,1	65,9	28,2	5,2	31,1	71,6	10,3
Не знаю такого / такої	1,1	0,2	2,3	39,6	28,4	17,9	4,1	1,2
Важко відповісти	2,0	0,9	2,7	3,9	5,3	4,2	1,2	1,4
Не хочу відповідати	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1

Щодо подієво-обрядового елементу національної пам'яті фіксуємо такі особливості.

1. Рівень обізнаності українців стосовно переліку державних свят корелює з рівнем освіти. Підтверджуємо свої припущення такими даними (Таблиця 7):

- серед респондентів із вищою освітою фіксуємо найменший відсоток тих, хто вважає неіснуюче свято «День національної ідеї» державним святом (15,%);
- серед респондентів із неповною середньою та середньою освітою спостерігаємо найнижчий відсоток тих, хто вважає державними святами День Незалежності (93,1%), День Конституції (79,8%), День Соборності (72,47%);
- серед відповідей респондентів із вищою освітою фіксуємо найнижчий відсоток плутанини між традиційними міжнародними святами та державними на кшталт Дня вишиванки (47,3%), Дня сміху (3,2%), Дня матері (29%).

2. Варіант назви свята «День Української Державності» є влучнішим і більше асоціюється з державним святом, ніж «День хрещення Київської Русі» – виходячи з відповідей українців, різниця становить 32,3%. Невисокі рейтинги сприйняття цього свята як державного, найімовірніше, фіксуємо через його відносну новизну. Для закріплення впливу культурних традицій і звичаїв у свідомості населення потрібен час.

3. Найпопулярнішим святом, що не є державним, але асоціюється в українців із таким, є День вишиванки (55,2%) – кожен другий українець вважає його державним. Це свідчить про важливість для українців національної символіки як елементу національної ідентифікації.

Таблиця 7

Яке з перелічених свят є державним? У розрізі освіти респондентів. % від респондентів					
	Неповна середня / середня	Середня технічна / спеціальна (ПТУ, коледжі, технікум)	Неповна вища	Вища	Науковий ступінь
День вишиванки	66,8	62,3	66,2	47,3	33,3
 День Незалежності	93,1	93,5	95,5	95,4	97,4
 День Української Державності	68,4	65,4	68,2	68,5	74,4
 День хрещення Київської Русі	49,4	40,7	32,5	29,4	28,2
 День Конституції	79,8	83,7	87,7	89,7	94,9
День сміху	15,4	9,0	3,9	3,2	2,6
День національної ідеї	26,3	19,9	22,1	15,1	15,4
 День праці	32,8	22,8	18,2	17,5	10,3
День матері	57,9	44,5	30,5	29,0	25,6
 День Соборності	72,5	76,2	74,0	74,4	79,5

1.2. Характеристика запиту українців щодо отримання інформації про минуле

Дослідивши специфіку запиту українців на отримання інформації про минуле, ми виявили низку особливостей.

1. Рейтинг найпопулярніших за критерієм зацікавленості тем має такий вигляд:

- I. Історія козацтва і Гетьманщини, козацької держави XVII–XVIII ст. – 76,5%.
- II. Історія Київської Русі – 75,4%.
- III. Історія незалежної України – 71,7%.

Такий формат запиту може свідчити про високий рівень зацікавленості українців етапами формування української державності та національної ідентичності.

2. В антирейтингу тем за критерієм зацікавленості лідируючі позиції українці розподілили так:

- I. Історія опору комуністичному тоталітарному режиму – 11,9%.
- II. Трипільська культура – 9,8%.
- III. Досягнення України в радянський час – 9,7%.

Подібний антирейтинг може свідчити про бажання українців дистанціюватись від радянської риторики та складність для сприйняття пересічними громадянами давньоісторичного дискурсу (трипільської культури, скіфів).

Таблиця 8

Оцініть, будь ласка, наскільки цікаво вам було б дізнатися про такі історичні періоди чи явища. (Оцініть від 1 до 4, де 1 – зовсім не цікаво, 4 – дуже цікаво. Потрібно зробити позначку в кожному рядку) % від респондентів						
2024 рік						
	Зовсім не цікаво	Скоріше не цікаво	Скоріше цікаво	Дуже цікаво	Важко відповісти	Не хочу відповідати
Трипільська культура	9,8	13,4	25,4	48,2	3,3	0,0
Скіфи	9,4	12,7	25,9	49,5	2,5	0,0
Історія Київської Русі	2,9	3,6	17,6	75,4	0,5	0,0
Історія Великого князівства Литовського і Речі Посполитої	9,6	15,1	32,4	41,5	1,5	0,0
Історія козацтва і Гетьманщини, козацької держави XVII–XVIII ст.	2,8	3,6	16,7	76,5	0,5	0,0
Історія Криму і Кримського ханства	7,4	13,7	33,6	44,6	0,9	0,0
Історія українських земель у складі імперій у XIX – на початку XX ст.	6,3	10,1	31,4	50,9	1,3	0,1
Історія української революції 1917–1921 років	6,2	9,0	28,9	54,8	1,2	0,1
Історія УПА	7,1	8,2	21,2	62,2	1,2	0,1
Історія Другої світової війни, опору і вигнання нацистів	4,1	9,0	28,7	57,4	0,8	0,1
Досягнення України в радянський час	9,7	15,1	30,1	43,9	1,1	0,0
Історія опору комуністичному тоталітарному режиму	11,9	11,5	29,1	45,9	1,5	0,1
Історія незалежної України	3,5	4,6	19,4	71,7	0,9	0,0
Історія корінних народів України	3,6	8,2	22,4	64,9	0,8	0,1
Історія національних меншин	8,3	16,1	31,2	42,9	1,4	0,1

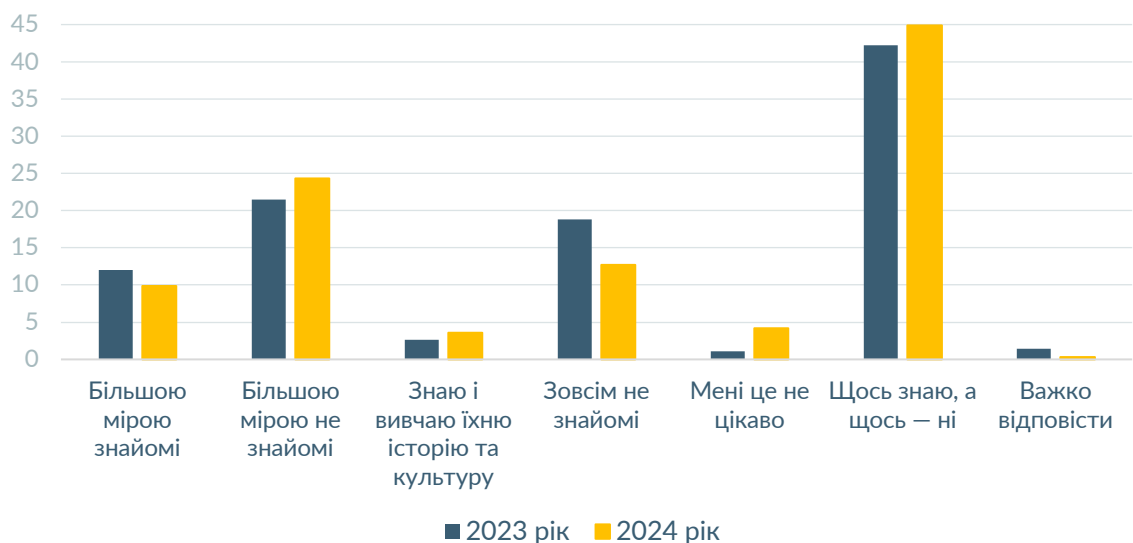

3. Історія національних меншин — це тема, яка займає найнижчі позначки в рейтингу запиту українців серед інших тем, але кількість зацікавлених нею респондентів становить 42,9%, історією Криму і Кримського ханства — 44,6% (Таблиця 8).

У річній динаміці фіксуємо зниження на 6,1% кількості тих українців, які зовсім не знайомі з історією і культурою кримських татар. Але в загальній сукупності відсоток тих респондентів, що знають і вивчають історію та культуру кримських татар, незначний — 3,6% у 2024 році (Таблиця 9).

Таблиця 9

Оцініть, наскільки вам знайомі історія і культура кримських татар. (Оберіть один варіант відповіді) % від респондентів			
2023 рік		2024 рік	
Більшою мірою знайомі	12,0	Більшою мірою знайомі	9,9
Більшою мірою не знайомі	21,5	Більшою мірою не знайомі	24,3
Знаю і вивчаю їхню історію та культуру	2,6	Знаю і вивчаю їхню історію та культуру	3,6
Зовсім не знайомі	18,8	Зовсім не знайомі	12,7
Мені це не цікаво	1,1	Мені це не цікаво	4,2
Щось знаю, а щось — ні	42,2	Щось знаю, а щось — ні	44,9
Важко відповісти	1,4	Важко відповісти	0,3

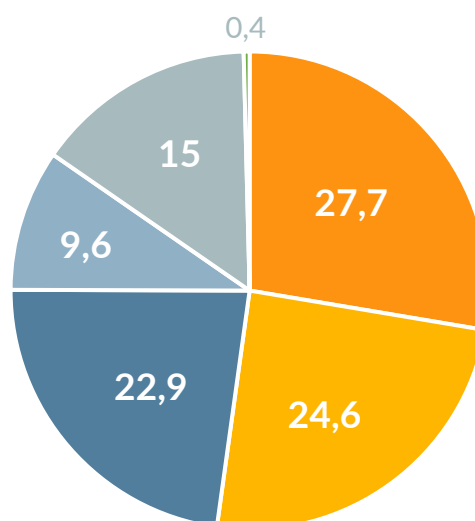

Низький рівень обізнаності з тематикою історії та культури кримських татар міг вплинути на те, що серед українців не вдалося виявити єдиної лідируючої лінії стосовно того, чи потрібно перейменувати місто Севастополь і які доцільніші альтернативи в цьому разі краще обрати.

Але в процесі дискурсивного аналізу категорії «Інше» виявлено, що більшість відповідей респондентів, які не були згодні із запропонованими варіантами відповідей, зводиться до того, що **вирішувати це потрібно кримським татарам і місцевим жителям після деокупації міста Севастополь** (Таблиця 10).

Таблиця 10

Який варіант перейменування міста Севастополь ви підтримуєте? (Обрати один варіант відповіді) % від респондентів	
Зберегти нинішню назву Севастополь	27,7
Перейменувати м. Севастополь на Корсунь (українська назва античного полісу Херсонес, на місці якого постав Севастополь)	24,6
Перейменувати м. Севастополь на Ахтіяр (назва кримськотатарського поселення, на місці якого постав Севастополь)	22,9
Інше	9,6
Важко відповісти	15,0
Не хочу відповідати	0,4

4. Найвищий рівень позитивної динаміки – 16,1% в річному розрізі – продемонстрував вибір друкованих різновидів каналів отримання інформації про історичне минуле у вигляді книжок, статей у пресі.

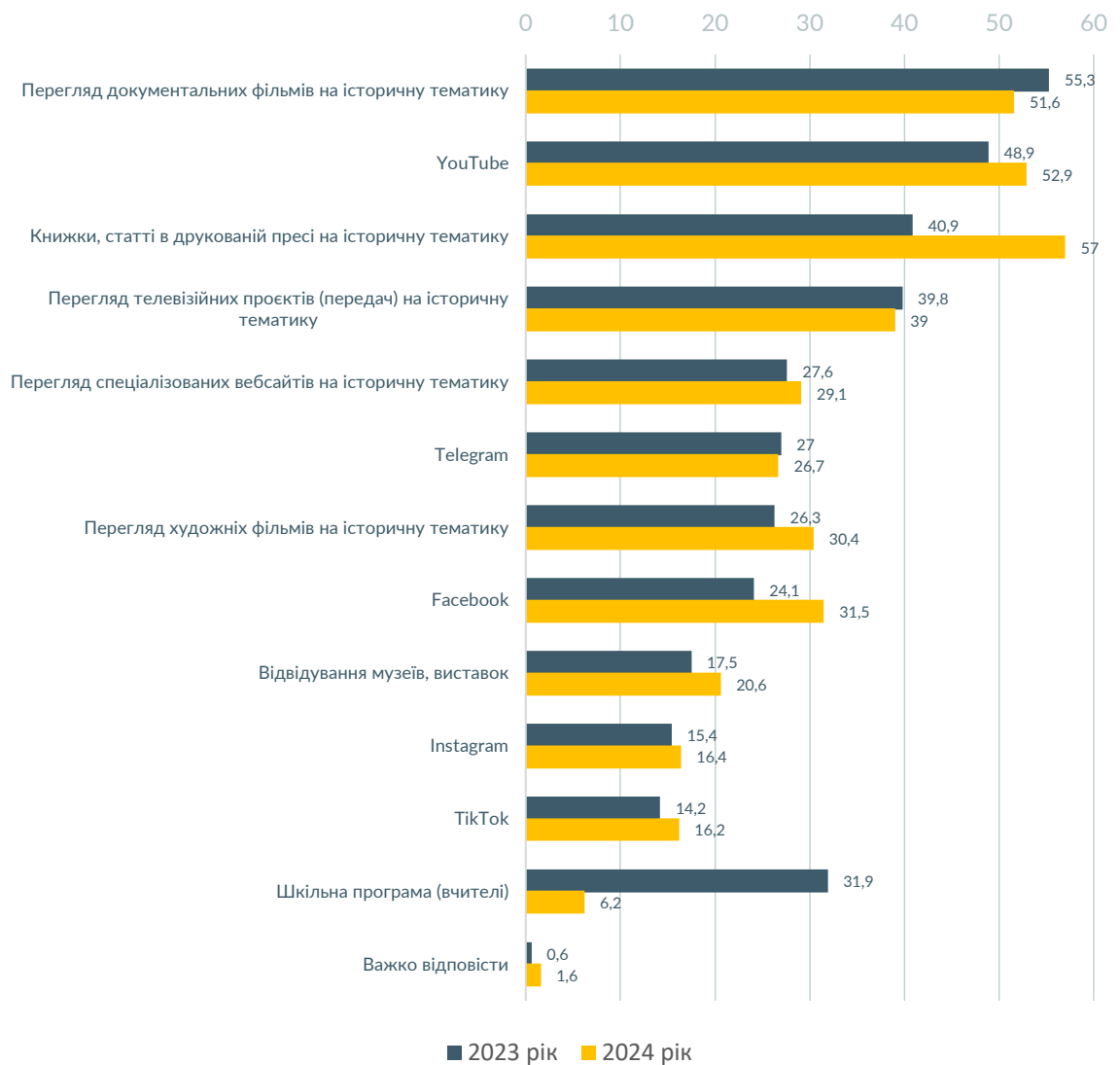
Водночас фіксуємо тенденцію збереження стійкого інтересу до відеоконтенту у вигляді вибору респондентами таких каналів отримання інформації, як перегляд документальних фільмів на історичну тематику та YouTube.

Стосовно соціальних мереж спостерігаємо тенденцію зміцнення позицій Facebook на 7,4% в річному розрізі.

Таблиця 11

**З яких каналів ви отримуєте сьогодні знання про історичне минуле?
(Можете обрати декілька варіантів відповіді)
% від респондентів**

5. Головним критерієм довіри до інформації про історію України для українців є експертність і компетентність джерел, оскільки *максимальний рівень довіри фіксуємо саме до вчених-істориків та науковців – 53,6%* (Таблиця 12).

Наступну позицію за рівнем довіри займає *Український інститут національної пам'яті – 35,8%*. Такі результати можемо інтерпретувати як прагнення населення до отримання достовірних знань про події минулого.

6. Важливу особливість вбачаємо й у тому, що рівень довіри до будь-якого джерела не сягає максимальних показників, щонайбільше – 53,6%. Це може свідчити про наявність потреби перевірки інформації з різних джерел і самоаналізу.

7. Не менш важливим моментом, на який точно варто звернути увагу, є високий рівень недовіри населення до шкільної програми (вчителів історії), який сягає 81,8%.

Таблиця 12

2. Специфіка сприйняття українцями комеморативних практик

2.1. Ставлення українців до комеморативних практик, які стосуються періоду до проголошення незалежності України, у контексті проведення політик декомунізації та деколонізації

Українське суспільство демонструє прояви підтримки процесів декомунізації та деколонізації. Кардинальних змін у розрізі порівняння відповідей у 2023 та 2024 роках не виявлено, але другий рік поспіль спостерігаємо досить високі показники готовності населення до цих змін, що сягають **77%**.

Найвищий рівень позитивної динаміки спостерігаємо щодо підтримки необхідності перейменування населених пунктів і вулиць, названих на честь діячів російської культури (+6,6%).

Таблиця 13

Як ви ставитесь до перейменування населених пунктів та вулиць, що?.. (Оберіть один варіант відповіді в кожному рядку) % від респондентів		
Названі на честь радянських або комуністичних діячів		
	2023 рік	2024 рік
Позитивно, підтримую	71,6	77,0
Негативно, не підтримую	15,9	12,4
Мені байдуже	5,0	6,2
Важко відповісти	6,8	4,4
Не хочу відповідати	0,7	0,0
Названі на честь політичних, військових діячів російської імперії		
	2023 рік	2024 рік
Позитивно, підтримую	71,5	74,7
Негативно, не підтримую	17,2	17,2
Мені байдуже	5,1	4,8
Важко відповісти	5,6	3,2
Не хочу відповідати	0,6	0,0
Названі на честь діячів російської культури		
	2023 рік	2024 рік
Позитивно, підтримую	59,0	65,6
Негативно, не підтримую	24,4	20,1
Мені байдуже	6,0	8,8
Важко відповісти	9,9	5,0
Не хочу відповідати	0,7	0,4

Разом із тим фіксуємо, що кожен другий українець (55,4%) вважає, що Україна була колонією російської імперії.

Порівняно з 2023 роком кількість згодних із цією думкою збільшилася на 13,1%, а кількість незгодних і тих, кому важко відповісти, зменшилась на 8% та 4,1% відповідно. Це, своєю чергою, може свідчити про те, що позиція українців стосовно питань колонізації та доцільності політик декомунізації та деколонізації стала більш визначеною.

Таблиця 14

Існування позитивної динаміки в процесі підтримки українцями декомунізаційної та деколонізаційної політик підтверджуємо й особливостями відповідей респондентів на прикладі ставлення до практик комеморації щодо таких подій і періодів.

1. На 13,6% знизилась порівняно з 2023 роком частка тих респондентів, які вважають, що потрібно залишити пам'ятники, пов'язані з Другою світовою війною. Це свідчить про зміну настроїв українців у контексті комеморативних практик Другої світової війни.

Але при цьому підвищився відсоток ситуативного ставлення до цих практик на 6,7% в розрізі річного порівняння, оскільки понад третина (35,2%) респондентів вважають, що потрібно ухвалювати рішення з огляду на історію, вигляд конкретного пам'ятника й те, на честь кого він встановлений.

Таблиця 15

Як, на вашу думку, потрібно вчинити з пам'ятниками, пов'язаними з Другою світовою війною, що були встановлені в Україні в радянський час?
Можна обрати декілька варіантів відповіді. % від респондентів

	2023	2024	2023	2024
Залишити як є, це частина нашої історії	37,0	23,4		
Забрати з пам'ятників тільки ключові радянські символи (серпи й молоти, зображення орденів і медалей, пропагандистські написи), а все інше залишити	28,7	30,3		
Потрібно ухвалювати рішення з огляду на історію, вигляд конкретного пам'ятника й те, на честь кого він встановлений	28,5	35,2		
Залишити лише ті, під якими є поховання	19,4	15,2		
Демонтувати всі, що не на території музеїв чи кладовищ, як частину радянської / російської пропаганди	13,6	13,5		
Мені байдуже	1,5	1,2		
Інше	3,3	5,3		
Важко відповісти	2,2	0,0		
Не хочу відповідати	0,3	1,4		

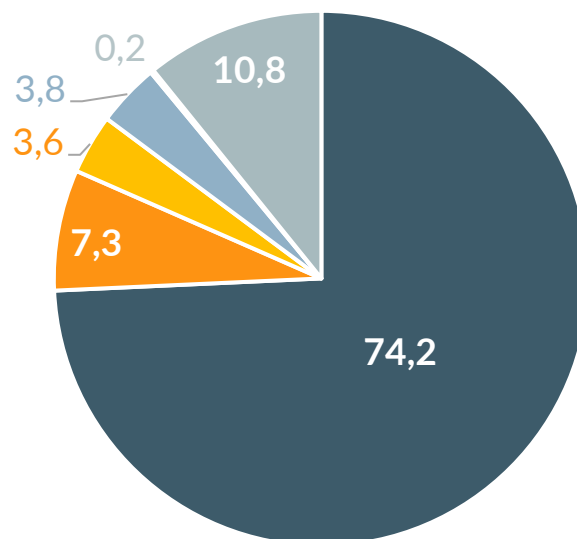
2. 74,2% респондентів вважають, що війна СРСР в Афганістані 1979–1989 років – це імперська війна, яку вів комуністичний режим проти афганців. 46,8% респондентів погоджуються з тим, що пам'ятники учасникам і полеглим у війні в Афганістані потрібно залишити, але змінити написи, зображення, що глорифікують радянську армію.

Якщо враховувати якісний аналіз нарративного дискурсу, проаналізованого при розшифровці категорії «Інше», то серед відповідей цієї групи респондентів війна в Афганістані асоціюється з:

- аналогією із сучасною російсько-українською війною;
- війною СРСР проти США;
- загальним геополітичним контекстом;
- війною, яка не мала сенсу, але принесла багато втрат.

Таблиця 16

З якими твердженнями про війну СРСР в Афганістані 1979–1989 років ви погоджуєтесь?
% від респондентів

Це була імперська війна, яку вів комуністичний режим проти афганців
Радянська армія виконувала інтернаціональний обов'язок, надавала допомогу афганському народу
Це була миротворча місія за рішенням ООН
Інше
Не хочу відповідати
Важко відповісти

3. **61,4%** респондентів беруть участь у щорічних вшануваннях пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років у четверту суботу листопада.

Найпоширенішою практикою в розрізі дворічного аналізу залишається **запалювання свічки у вікні** в День пам'яті жертв голодоморів – **59,7%** і **48,5 %** відповідно (Таблиця 17).

Але варто зауважити, що у 2024 році фіксуємо **зниження рівня залученості населення до різних форм вшанування жертв голодоморів** і зростання кількості респондентів, які не беруть участі у вшануванні, на **13,6%** в порівнянні з 2023 роком (Таблиця 17).

Припускаємо, що це може свідчити про зміну акценту на часовій пріоритетизації подій у свідомості українців, коли страшне сьогодні сприймається більш важливим, ніж страшні та важливі дати, події минулого.

Таблиця 17

У якій формі ви долучалися до вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років? (Можете обрати декілька варіантів відповіді)
% від респондентів

	2023 рік	2024 рік	2023	2024
Запалюю свічку у вікні в День пам'яті жертв голодоморів	59,7	48,5		
Беру участь у громадських заходах (реквіємі, ході, мітингу, вечорі пам'яті тощо)	19,5	17,7		
Відвідую місця пам'яті	16,8	16,8		
Відвідую тематичні виставки, освітні програми, присвячені тим подіям	7,1	10,3		
Допомагав / допомагала встановити пам'ятник, меморіальну дошку в моєму населеному пункті	1,9	2,3		
Організовував / організувала (організовую) заходи, тематичні виставки, присвячені тим подіям	4,1	4,6		
Писав / писала (пишу) матеріали, спогади в соціальних мережах або медіа	3,9	4,9		
Не брав / не брала участі	24,9	38,5		
Інше	2,9	2,4		
Важко відповісти	0,4	0,1		
Не хочу відповідати	0,3	0,0		

2.2. Особливості сприйняття українцями сучасних комеморативних практик

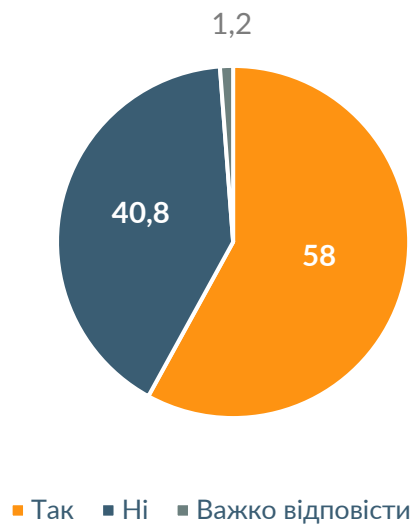
1. Практики вшанування Героїв Небесної Сотні.

Прослідковуємо збереження високого рівня участі громадян у вшануванні пам'яті Героїв Небесної Сотні. Сумарний відсоток тих, хто брав участь у вшануванні у 2023 році, становив **68,1%** (35,3% – так, завжди, 32,8% – інколи). Незважаючи на спрощення формату відповідей, кожен другий з опитаних у 2024 році віддає належну шану пам'яті героїв – **58%**, що може свідчити про присутність у свідомості українців аргументів і важелів впливу, які мотивують вшановувати пам'ять загиблих протестувальників.

Таблиця 18

Чи берете ви участь у щорічному вшануванні пам'яті Героїв Небесної
Сотні?

% від респондентів

■ Так ■ Ні ■ Важко відповісти

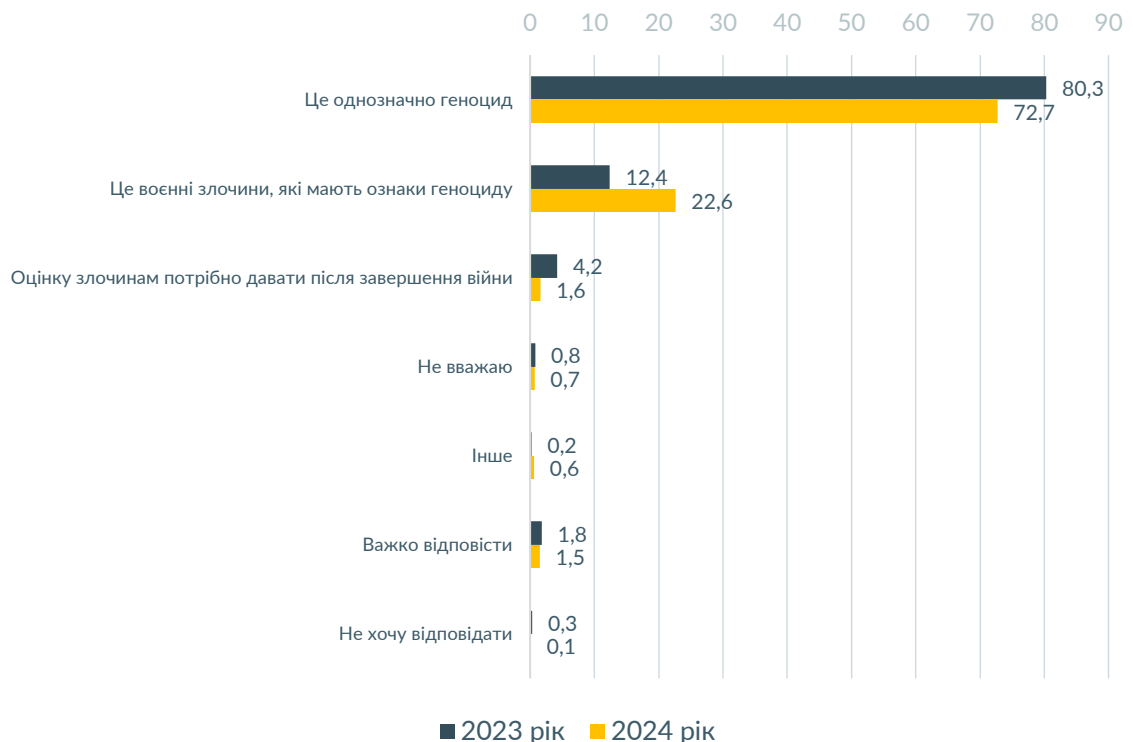

2.2. Практики комеморації в контексті російсько-української війни.

Більшість українців вважають дії росії в Україні геноцидом (до 80%), але в річній динаміці кількість згодних із цим твердженням знизилась на **7,61%**. А кількість тих, хто вважає, що дії росії — це воєнні злочини, які мають ознаки геноциду, виросла на **10,2%**. Припускаємо, що це пов'язано зі зростанням рівня поінформованості населення стосовно специфіки функціонування міжнародних трибуналів і розумінням того, що категорія «воєнний злочин» є більш доказовим конструктом, ніж категорія «геноцид», із правової точки зору.

Таблиця 19

Чи вважаєте ви дії росії в Україні після повномасштабного вторгнення геноцидом українців?
% від респондентів

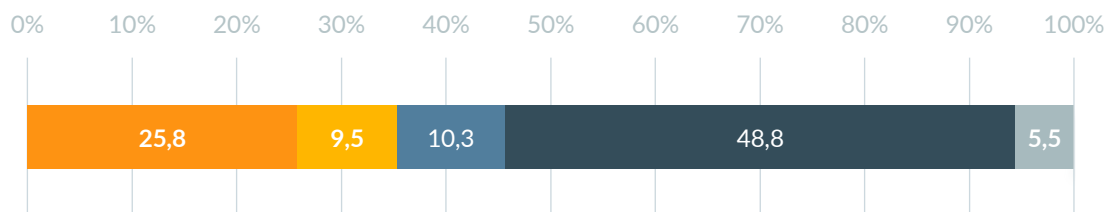
Щодо візуальної символіки вшанування героїв сучасної війни думки українців розділились за критерієм розподілу на індивідуальні та колективістські практики:

- 62,4% згодні з потребою впровадження єдиної (типової) форми меморіальної дошки для вшанування полеглих у російсько-українській війні;
- 48,8% проти впровадження єдиного (типового) надгробку для встановлення на могилах полеглих у російсько-українській війні захисників і вважають, що ці рішення потрібно залишити на розсуд родин загиблих.

Таблиця 20

Чи потрібно впроваджувати типовий надгробок для встановлення на могилах полеглих у російсько-українській війні захисників України?

% від респондентів

- Так, для всіх полеглих
- Так, лише на Національному меморіальному військовому кладовищі
- Так, на Національному меморіальному військовому кладовищі і секторах військових поховань
- Ні, нехай все лишається на розсуд родин (близьких) полеглих осіб
- Важко відповісти
- Не хочу відповідати

3. Ставлення українців до діяльності Українського інституту національної пам'яті

Фіксуємо зміни громадської думки в бік підтримки ініціатив від держави у сфері відновлення та збереження національної пам'яті. Виріс відсоток тих, хто повністю підтримує дії держави, з **31,4%** у 2023 році до **36,1%** у 2024.

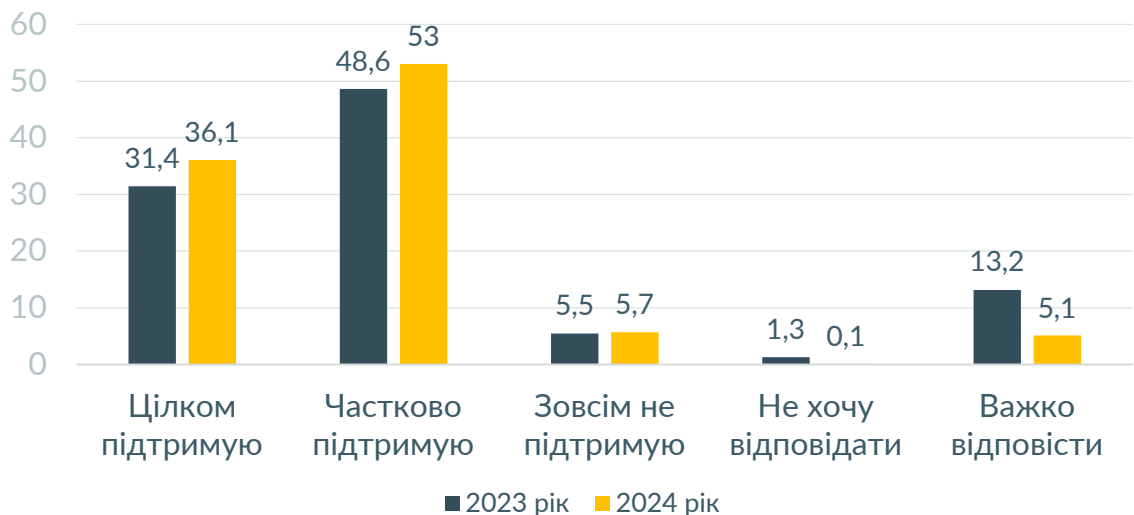
Загальний відсоток підтримки українцями політики держави у сфері відновлення та збереження національної пам'яті за останні 10 років становить **89,1%**.

Разом із тим зазначимо, що відповіді українців у 2024 році мають більш визначений характер, оскільки кількість респондентів, яким важко відповісти, зменшилась на **8,1%** в порівнянні з показниками 2023 року.

Таблиця 21

Чи підтримуєте ви дії держави у сфері відновлення та збереження національної пам'яті за останні 10 років?

% від респондентів

Фіксуємо такі **особливості впізнаваності УІНП** серед українців:

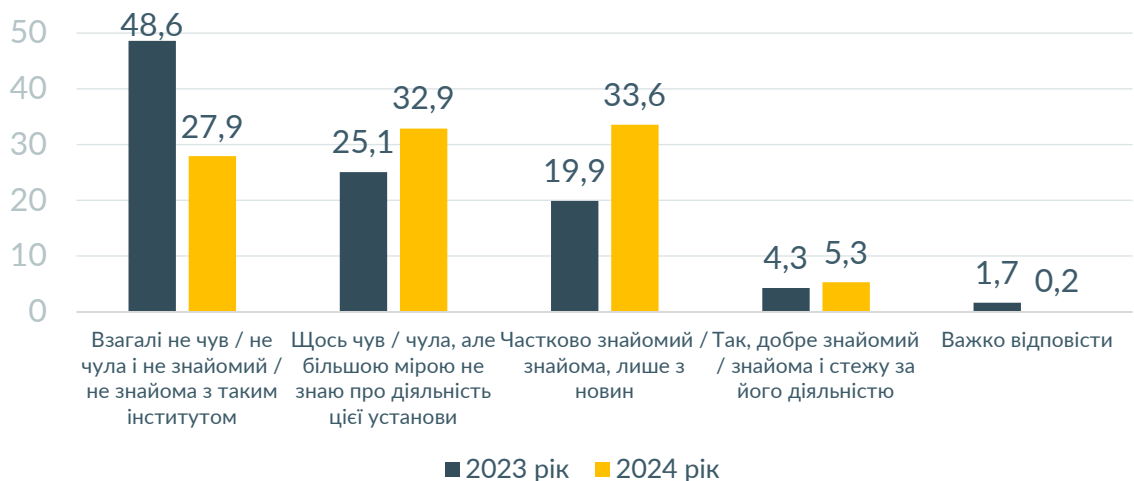
- зменшилася на **20,7%** в річному розрізі кількість тих, хто взагалі не знайомий із діяльністю УІНП і ніколи про нього не чув;
- збільшився відсоток тих, хто частково знайомий з діяльністю УІНП або чув про нього в інформаційному просторі, – **13,7%**;
- спостерігаємо низькі показники серед тих, хто добре знайомий з діяльністю УІНП, у річному розрізі – **4,3%** та **5,3%** відповідно.

Таблиця 22

Чи обізнані ви з діяльністю Українського інституту національної пам'яті (УІНП)?

(Оберіть один варіант відповіді)

% від респондентів

Спостерігаємо тенденцію підвищення рівня довіри до інформації, яка виходить від УІНП: серед респондентів, які цілком довіряють, — на 14,6%; серед тих, хто частково довіряє, — на 20,3%.

Таблиця 23

Спостерігаємо динаміку поступового збільшення впізнаваності УІНП у цифровому просторі, що виявляється в таких особливостях:

- відсоток необізнаних про існування онлайн-ресурсів УІНП знизився на **19,9%** порівняно з показниками 2023 року;
- фіксуємо досить низькі показники відвідування онлайн-ресурсів УІНП, але всі вони демонструють позитивну динаміку в порівнянні з показниками 2023 року (максимальний показник росту становить **4,3%** відносно категорії «відвідування виключно сайту»);
- зростає інтерес до діяльності УІНП, адже кількість українців, яким відомо про онлайн-ресурси, хоча вони і не взаємодіють із ними, зросла на **11,2%**.

Таблиця 24

Чи відомо вам про сайт / сторінки в соціальних мережах Українського інституту національної пам'яті? % від респондентів				
	2023	2024	2023	2024
Так, отримую звітти інформацію	2,6	4,2		
Заходив / заходила лише на сайт	2,1	6,4		
Стежу за сторінкою/-ами УІНП у соцмережах	1,3	3,4		
Відомо, але не відстежував / не відстежувала інформацію там	14,5	25,7		
Нічого не відомо	79,0	59,1		
Не хочу відповідати	0,4	0,1		
Важко відповісти	0,0	1,2		

Загальні висновки

1. Історичний дискурс актуальний в українському воєнізованому суспільстві. Але відбулися зміни в характері зацікавленості українців історією та в національній свідомості в розрізі порівняння відповідей 2023 і 2024 років:

- зменшились показники загальної зацікавленості історією в цілому і збільшились показники ситуативної зацікавленості історією у вигляді уваги до окремих дат, постатей, подій;
- значно знизився рівень максимально зацікавлених історією України серед представників молоді, що веде за собою доцільність **рекомендацій щодо підсилення просвітницької роботи з молоддю;**
- фіксуємо активні кроки в процесі підвищення рівня національної свідомості українців, що досить чітко прослідковується в таких рисах:
  - I. значному погіршенні ставлення українців до представників російської політики та культури різних історичних епох. Якщо у 2023 році діячів російської культури українці оцінювали більш лояльно, то у 2024 році виявлені значно гірші показники їхнього оцінювання;
  - II. покращенні ставлення українців до захисників і трансляторів української національної ідеї різних історичних періодів.

2. Щодо подієво-обрядового елемента національної пам'яті виявлений недостатній рівень обізнаності та чіткості думок українців стосовно того, які свята вважаються державними, і загального переліку чинних державних свят. Припускаємо, що першопричиною подібних особливостей є:

- зміни та корективи в офіційному обрядовому календарі (змінюються назви та датування, з'являються нові свята, що не встигають вбудуватися в суспільний звичаєвий конструкт);
- недопрацювання у сфері державної політики в контексті просвітницької роботи стосовно встановлення чітких критеріїв маркування та визнання свят державними;
- вищий рівень популяризованості деяких національних свят порівняно з державними, що трішки змінює картинку сприйняття (на кшталт ситуації з Днем вишиванки);
- кореляція рівня обізнаності українців щодо державних і національних свят із рівнем освіти.

3. Специфіка запиту українців щодо отримання інформації про минуле визначається такими особливостями:

- для отримання інформації про події минулого у 2024 році українці найчастіше використовують **друковані різновиди каналів інформації** у вигляді книжок, статей у пресі і т. ін.;
- **головним критерієм довіри до інформації про історію України для українців є експертність і компетентність джерел**, оскільки максимальний рівень довіри фіксуємо саме до вчених-істориків та науковців;
- *ключові сфери зацікавлень українців зосереджені навколо таких тем:* історії козацтва і Гетьманщини, козацької держави XVII–XVIII ст., історії Київської Русі, історії незалежної України.

4. Українське суспільство демонструє прояви підтримки процесів декомунізації та деколонізації. Кардинальних змін у розрізі порівняння відповідей за 2023 і 2024 роки не виявлено, але другий рік поспіль спостерігаємо досить високі показники готовності населення до цих змін, які перевищують **70%**.

5. У ставленні українців до діяльності УІНП виявлені такі особливості:

- **підвищення рівня впізнаваності УІНП у розрізі річного порівняння;**
- досить низька кількість опитаних, яким добре знайома специфіка діяльності УІНП і які активно за нею стежать;
- **підвищення рівня довіри до інформації, яка виходить від УІНП;**
- зміни громадської думки в бік підтримки ініціатив від держави у сфері відновлення та збереження національної пам'яті.